Твоят вестник!

АРДИНСКИ ГЛАС

месечно издание на общинска администрация и общински съвет - Ардино

година XIII, брой 133, юни 2014 www.ardino.bg

Общинското ръководство поздрави отличниците от националните ученически игри

МЛАДИТЕ СПАСИТЕЛИ ОТ ЖЪЛТУША - НАЦИОНАЛНИ ПЪРВЕНЦИ

Кметът на община Ардино Ресми Мурад и председателят на Общинския съвет Сезгин Байрям поздравиха седмокласниците от основното училище в с. Жълтуша - Краси Хаджиев, Нелина Димитрова, Моника Михайлова и Катерина Бояджиева, които спечелиха първото място в XII-то национално ученическо състезание „Защита при бедствия, аварии и катастрофи". Надпреварата се проведе на 11 - 12 юни в Монтана.

Ръководителят на младите спасители Наталия Хаджиева изрази сърдечни благодарности към ръководството на общината за оказаното финансово съдействие за участието на отбора в заключителния кръг на ученическото състезание, а училищният директор Николай Богданов отбеляза, че с достойното и престижно представяне отборът им е доказал, че и малките населени места могат да бъдат сред най-добрите.

МАЛКИТЕ ТЕНИСИСТИ - РЕПУБЛИКАНСКИ ШАМПИОНИ

Алпер Сали, Кадир Мустафа и Митко Кисьов са ученици в СОУ „В. Левски" - Ардино. Треньор им е Бахри Юмер. Момчетата в своята възрастова група (5-7 клас) триумфираха със златни медали на републиканските ученически игри в Чепеларе.

Малките виртуози на малката бяла топка заслужиха златните медали след низ от категорични победи над силни отбори от страната.

Те си дават ясна сметка, че постоянните и усърдни тренировки са в основата за успешното им развитие.

ВОЛЕЙБОЛИСТКИТЕ - ТРЕТИ В БЪЛГАРИЯ

Волейболистките от СОУ „Васил Левски" - Ардино са трети на ученическите игри в България.

На финалните състезания в Смолян, възпитаничките на Месут Хайрулов извоюваха 5 победи и отстъпиха само на връстничките си от Етрополе.

Опитният отбор игра в състав: Джанан Мехмед, Елиф Йълдъз, Чидем Юмер, Елиф Фаик, Гюлай Юсеинова, Сийка Панайотова, Даниела Панайотова, Мелик Мехмедова, Бурчин Ахмед и Джейда Караибрямова.

В БРОЯ

Делови свят	2
Инфо	3, 6
Памет	4-5
Четиво с продължение	11-14
Приоритети	15
Зона	16
Приложение на турски език	7-10

КАЛЕНДАР

Дванадесети международен турнир по тенис на маса в памет на Дургут Адемов - Джофи

Ардино, 21-24 август 2014 г.

Ракиф Юзгюр:

ВОДАТА ДАРЯВА ЖИВОТ

Нова чешма за хаир отбива пътниците, поели към живописното ардинско село Хромица. Тя е изградена от изселника Ракиф Юзгюр (Rakif Özgür) в памет на покойната си съпруга Шефика Юзгюр (Şefika Özgür) от Малка Ябълка. Той сподели:

● Реших на мястото на `стария пънар`, който се намира близо до моята родна къща да изградя тази чешма. Досега водата течеше напразно и никой не я ползваше, а сега вече е на бял свят. След извършени химически и микробиологични лабораторни изследвания за качеството на водата се установи, че резултатите отговарят на изискванията за годност на водата.

Водата дарява живот. От нея пият както хората, така и животните.

Нека комшиите да ни споменават с добро.

В близко време ще изградя и беседка с навес, за да може всеки минаващ от там да си поеме дъх и да се наслади на невероятната красота на природата, която заобикаля Хромица. Около чешмата ще засадя и плодни дръвчета.

Ракиф Юзгюр е роден на 16 март 1935 г. в Млечино. Завършил е Учителския институт в Хасково. Има над 25 години трудов стаж като учител в Горно Прахово, Млечино, Брезен, Хромица, Бойно и Ябълковец. Негови възпитаници днес са доктори, учители, инженери, зъболекари, медицински сестри. От 1989 г. живее в Бурса.

ЦИТАТ

Приближи до мен да те разгледам, да те разгадая, да разбера по чертите ти дали идваш към светлината, или отиваш към мрака.
Ела и ми разкажи какъв си и кой си!
Дали си управител, раболепен пред властелина си и тираничен към подвластните си, който помръдва ръка само за да бръкне в джобовете им, и прави крачка само за да се домогне до нещо от тях?
Или си верен слуга, който управлява делата на народа, бди над интересите му и се стреми да превърне в реалност въжделенията му?
Ако си първият, ти си плевел на хармана на нацията; ако си вторият, ти си благодат в хамбарите ѝ.

Халил ДЖУБРАН

СЪОБЩЕНИЕ

Във връзка с изпълнение на международен проект, финансиран от 7-ма Рамкова програма на Европейската комисия, с цел извършване на ултразвуков скрининг в ендемичните за ехинококоза, Специализирана болница за активно лечение по инфекциозни и паразитни болести „Проф. И. Киров“ - София и Община Ардино, организират безплатни профилактични прегледи на жителите в МБАЛ - Ардино и в селата Бял извор и Жълтуша - от 8 до 13 юли 2014 г.

ДЕТСКИ ЛИТЕРАТУРЕН КОНКУРС

Кметът на община Ардино Ресми Мурад и председателят на общинския съвет Сезгин Байрям

О Б Я В Я В А Т

общински литературен конкурс на тема

„МОЯТ РОДЕН КРАЙ”

Целта на конкурса е да бъдат открити нови дарования в областта на литературното творчество и да бъдат поощрени децата в техните творчески търсения.

Конкурсът е в две възрастови групи:

- **Първа група - I - IV клас**
- **Втора група - V - VIII клас**

Участниците в конкурса имат право да представят свои литературни творби - пътепис, есе, разказ и стихотворение. И в двете възрастови групи ще бъдат номинирани най-добрите литературни творби, специално създадени за конкурса.

Участниците в конкурса имат право да се включат със свои произведения, написани на български език или на турски език.

Краен срок за приемане на конкурсните творби: 25 НОЕМВРИ 2014 г.

Адрес: 6750 гр. Ардино, ул. „Бели брези“ № 29, Общинска администрация, отдел „Образование и култура“

или на e-mail: ard_glas@abv.bg

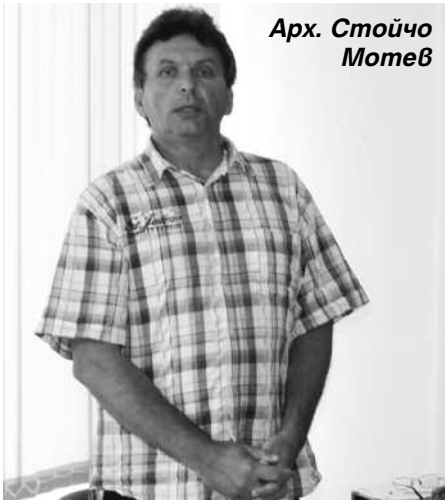
Получените творби - на български език или на турски език, ще бъдат оценявани от членове на жури, определени от Академия за европейска култура „Орфеева лира“.

НА ДНЕВЕН РЕД:

ИНТЕГРИРАН ПЛАН ЗА ОБНОВЯВАНЕ НА АРДИНО

Мултимедийна презентация бяха запознати участниците в обсъждането с проектните идеи, заложени в Интегрирания план за обновяване на град Ардино през периода 2014-2020 г.

Арх. Стойчо Мотев от Стара Загора: „Основната цел е да се разкрият нуждите на град Ардино от обновяване и развитие във всички аспекти. Ардино е важен `посредник` между регионалните опорни центрове Кърджали и Смолян. Заключенията от икономическия анализ сочат, че малкият град има едностранчиво, небалансирано промишлено развитие. Липсват съвременни, високотехнологични производства, ниска е конкурентоспособността. Малко са свежите инвестиции, неоползотворен е сградният фонд. Към основните акценти от нашия анализ бихме добавили още, че община Ардино губи младите квалифицирани хора, безработицата трайно надвишава критичните 25 % , потреблението на местните пазари е изключително слабо. За да обърне негативната тенденция на развитие община

Арх. Стойчо Мотев

Ардино жизнено се нуждае от свежи инвестиции и модерни производствени предприятия с атрактивни работни места, за което има възможности.“

Кметът Ресми Мурад: „Това е един независим анализ от експерт, който не живее в Ардино. Ние трябва да се съгласим с тази истина и това трябва да ни бъде основа за предприемане на адекватни действия за решаване на всеки един засегнат проблем в анализа. Проблемът с безработицата и инвестициите натежава от години наред и с всеки изминат

Кметът Ресми Мурад

ден става важен и все по-важен. За съжаление решението не зависи само от желанието на кмета на местната администрация, дори и на гражданите. Тук трябва всички да обединим усилията и разгърнем възможностите си за привличане на инвеститори, за да превърнем Ардино в привлекателно място за живеене.“

Работният вариант на Интегрирания план за обновяване на град Ардино предстои да бъде обсъден в Общинската администрация и в Постоянните комисии на Общинския съвет.

ПРЕЗ ПЕРИОДА 2014 - 2020 г.

ПРАВИЛА УРЕЖДАТ МЕХАНИЗМА ЗА ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА НАБЛЮДЕНИЕ И КОНТРОЛ ВЪРХУ РЕАЛИЗАЦИЯТА НА ОБЩИНСКИЯ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ

На работно съвещание в Ардино **проф. Тенчо Колев** подложи на обсъждане Правила за наблюдение и контрол на изпълнението на Общинския план за развитие (ОПР) на община Ардино през периода 2014 - 2020 г. Документът съдържа: **общи правила, система за мониторинг и контрол, прилагане принципа на публичност и партньорство, обществено обсъждане, обществен съвет за наблюдение и контрол, допълнителни и заключителни разпоредби.** Проф. Колев разясни в детайли как правилата уреждат механизма за осъществяване на наблюдение и контрол върху реализацията на ОПР, реда и условията

Проф. Тенчо Колев

за провеждане на обществени обсъждания, както и състав, функции и правилата за работа на Обществения съвет. Органът отговорен за наблюдението на ОПР е общинският съвет, който има и задължението да осигури съответното участие и ангажираност на максимално голям брой заинтересовани страни. Отговорен за организацията на процеса по наблюдение на изпълнението на ОПР е кметът на община Ардино. Наблюдението и оценката на ОПР като неделима част от документите за регионално развитие се извършва с цел постигане на ефективност и ефикасност на стратегическото планиране, програмирането, управлението и ресурсното осигуряване на общинското развитие.

ОТ КАХЪРЕН И ЗАКЪРПЕН ЖИВОТ ДО ДУХОВНО ПРОСВЕТЛЕНИЕ

ИСМАИЛ АЛИЕВ (1920 - 1995)

Ардино – този прелестен кът на Източните Родопи, който до 1934 г. носеше името Егри дере, още от времето на турските бейове и паши до смъкването на монархо-фашистката диктатура в икономическо, политическо и духовно отношение живееше един много изтощен и анемичен живот. При разкопките на бетонните основи на моста през 1940 г. е намерена каменна плоча от 1871 г. с издялан султански ферман, който утвърждавал създаването на Егри дере като околийски център към Гюмюрджински окръг. Един случайно преминаващ от тук неизвестен художник (предполага се, че е бил руснак) характеризирал Егри дере по следния начин: *„Трийсет къщи в турски стил, по средата - мост изгнил, а от края минаре - вот тебя Егридере“.*

Егри дере, макар да беше околийски център представляваше едно обикновено тогавашно село. Разликата се състоеше в това, че имаше 10-15 паянтови дюкяни и дъсчени работилници. През пазарните дни амбулантни търговци като Дурмушали ходжа, Екиз Хасан, Мурадходжаоглу и други на сергии продаваха бижутерийни, манифактурни и други стоки. А жени дошли на пазар от околните махали, изцяло забулени с черни фереджета и яшмаци, предлагаха отделените от залъка на своите деца масла, яйца, пилета и др., за да посрещнат други нужди на семействата си. Касапите продаваха месо от едър и дребен добитък под определените за целта сушини, закачени на куки.

Егри дере, макар няколко месеца от годината, когато тютюневите складове на Мъсърян, Такворян и Бухнер приличаше на един малък работнически център.

Тютюноработниците

под влиянието на своите братя по съдба от Кърджали, Хасково, Пловдив от време на време подхващаха революционни действия. Така например през периода на дълбоката криза (1929-1934 г.) те активно се включиха в редиците на масовата стачна вълна, обхванала цялата страна. През 1929 г. избухна стачка на тютюноработниците от склада на Мъсърян, която продължи около 40 дни и приключи с победа на работниците. Стачката през 1934 г. също приключи в полза на работниците. Успехите бяха в резултат на упоритостта и бдителността на стачкуващите. Те бяха взели сериозни мерки за да няма стачкоизменници, особено от средите на истифчиите. Защото, ако те отидоха да обслужват тютюневите бали и ги предпазваха от мухлясване, то тогава чорбаджиите можеха дълго да чакат и стачката можеше да се провали. Един ден забелязали, че истифчията Салим Тенекеджиев скришом ходи да обслужва балите. Устроили му засада. Няколко души го хванали до собствената му воденица, напердашали го хубаво и го бутнали във вадата на воденицата, за да му дойде акъла на главата.

Населението при много тежки условия обработваше ерозираната земя. Произвежданото нищожно количество тютюн, безжалостно биваше ограбван от тютюнотърговците и в крайна сметка, производителите едва си осигуряваха царевичния хляб.

Чуждите търговци и техните местни комисионери

изкупуваха тютюна на безценица и освен това при теглене на кантар шкартираха от 20 до 50% под предлог, че тютюна е овлажнял и че подлежи на мухлясване. Радостни от тлъстите печалби, добити от пота и кръвта на селяните и работниците, тези кръвопийци прекарваха голяма част от времето си в кабаретата и баровете на Берлин, Париж, Виена.

Ардино, този тих околийски център беше се превърнал в център за срещи на представителите на две диаметрално противоположни класи. От една страна търговците и разни други изедници идваха тук да смучат от труда и кръвта на населението, а от друга страна най-достойните представители на работническата класа, непримиримите борци против фашизма и експлоатацията като Рада Тодорова, Елена Гаврилова, Стефан Дечев, Начо Иванов, Георгица Карастоянова и други биваха интернирани в Ардино, в този „Диарбекир“ както го наричаха фашистките управници. Местното население по силите и възможностите си подкрепяше справедливото им дело и оказваше морална и материална помощ.

През времето на фашисткото мракобесие дума не можеше да става за промишленост в Ардино, освен моторната мелница на Стоян Загорски, воденицте на Сахатчъ Мурад, Риза Дуралиев, Салим Тенекеджиев и няколкото тютюневи складове,

в които се работеше по 3-4 месеца на годината. Месечно 1-2 пъти Кърджалийските камиони возеха царевица на търговците Хапчъ Хасан, Коджа Шефкед и др. Основните търговски стоки се доставяха от Кърджали с `катърски превоз`. Хората осветляваха домовете си с газени лампи и кандилца. Голямото болшинство от населението купуваше захар по повод Рамазан и Курбан байрам и то по 1-2 килограма. Повечето от хората носеха дрехи с кръпки.

Неграмотността и невежеството

държаха хората в пълна духовна тъмнина. В Ардино имаше две прогимназии с около 250 ученици, събрани от няколко околни общини. Вместо училища обаче във всички махали на района имаше месчити, където децата на арабска азбука учеха Коран и вероучение. Нямаше никакви грижи за здравеопазването. Наред с тютюнотърговците в голямото грабителство най-активно участваха ходжите и имамите. Деца или възрастни болни от малария, пневмония, коклюш и др. Водеха ги при Топал ходжа в с. Кроячево, Салих ходжа в с. Гърбище, Хюсеин ходжа в махала Паслар, Гафур ходжа в с. Родопско и други, които драскаха на арабски по две муски с указание: едната да се закачи на шията за постоянно носене, а другата кисната в паница вода, от която сутрин и вечер да се пие като след седмия ден да се изяде. След дълго разкарване от ходжа на ходжа често пъти болният умираше. Ако пък случайно някой от болните оцелее последният ходжа, написал муската автоматично ставаше популярен и паралия.

Медицинското обслужване се извършваше от околийски лекар и фелдшер. Профилактичните `прегледи` извършваха хигиенистa Станчо Атанасов - Въшкаря и общинските полицаи.

Те влизаха в домовете на хората, в джамиите и месчитите по време на молитва. Проверяваха ги за въшки и като намираха такива, а много редки бяха случаите да не намерят, остригваха косите на въшконосителите, а в някои случаи изгаряха и дрехите им. Тях не ги интересуваше защо този човек има въшки, дали има дрехи за сменяне, сапун за пране и... има ли той пари за купуване на тези неща!?

Младежите нямаха право да избират своите любими девойки, да се срещат с тях, да разговарят и евентуално да свият семейно гнездо.

Нямаше сключване на граждански брак. Венчавките ставаха от имамите. Често пъти девойката не отиваше на венчавката, а даваше собственоръчно кърпа за лице на своя близък, с която той е представляваше пред имамина. Чести бяха случаите на отвличане на девойки. При такива случаи прилагайки жесток терор върху девойката, посягаха й на честта и по такъв начин я принуждаваха да стане жена на непознатия и нежелания младеж. Халил Дудуолу от с. Светулка застреля девойката и майка й, поради несъгласие да се омъжи за него. Същият изпрати от затвора предупредително писмо до една друга девойка да не се омъжи за друг, защото ще я вземе за жена. Девойката още същата вечер се обеси. Дъщерята на Салих ходжа от с. Кроячево, принудително венчана за нежелан младеж, в предсватбената нощ избяга от къщи и се удави във водите на река Арда. По този случай народа съчини песен, която и сега се пее.

През годините на Втората световна война фашистката организация „Обществена сила“, оглавяване от околийския управител Слави Калинов, бе решила, че за населението в Ардинско е достатъчна дневна дажба 0.70 кг. брашно. Това решение обаче не се отнасяше за търговците и фашистките чиновници.

Изнемощялото от глад и мизерия, от политическо и културно безправие население в Ардинско с голяма радост посрещна

новината за смъкването на омразната фашистка власт

и установяването на Отечественофронтовско правителство в България. Трудещите се активно участваха за укрепване на народната власт и възстановяване на разореното от фашистките управници селско стопанство.

Със създаването на Държавен тютюнев монопол през 1947 г. един път завинаги се отне възможността на тютюнотърговците да експлоатират тютюнопроизводителите и работниците. За първи път в тютюневия склад на работа постъпиха жени-туркини. Първите бяха Гюлзаде Кьорова, Сафиназ Халилова, Наджие Кочева. Техният пример спомогна през следващите 3-4 години броят на жените да се увеличи на 100 и повече. Днес вече повече 3/4 от тютюноработниците са жени, главно туркини.

Още през първите години след революцията се откриха курсове по огрaмотяване на населението.

На мястото на месчитите по селата отвориха вратите си началните и основни училища.

През 1945-46 г. за първи път младежи от турски произход представиха пиесите „Ходжа-магьосник“ и „Празник на Земята“.

През 1953 г. се откри първата смесена гимназия в гр. Ардино.

Грижите на народната власт за здравеопазването започнаха да се чувстват по-осезателно през 1951 г., с откриване на болница с 12 легла и тубдиспансер.

Започна изграждането на обществени сгради - болница, читалище, пощенска станция, младежки клуб, жилищни блокове и други.

На 8 март 1958 г. в гр. Ардино се учреди първото кооперативно стопанство, на база семеен акорд. Кооперираното стопанисване на земята още през първата година показа своето предимство пред частното стопанисване. Докато преди кооперирането се произвеждаше около 280 т. тютюн, то през 1959 г. ТКЗС произведе 490 т. доброкачествен тютюн.

През 1980 г. ТКЗС прерасна в АПК, с небивало развито тютюнопроизводство, животновъдство, зеленчукопроизводство.

Успешен тласък на развитие получи и промишлеността. Така например на базата на изградения през 1952 г. промкомбинат с 13 работника, през 1962 г. прерасна в държавно промишлено предприятие „Прогрес“, с близо 300 работника. Чрез създадените машиностроителен завод „Аврора“, цех „Орфей“, предачен цех на АПК и други бяха гарантирани препитанието на десетки семейства.

Настъпиха коренни и жизненоважни промени и във всички останали сфери на живота - образование, здравеопазване, култура, търговия, транспорт, благоустрояване...

Дюкяните на Хапчъ Хасан, Иван Павлов, Атанас Кавардjиков останаха в нерадостното ни минало. Няма ги вече онези с окъсаните и закърпени дрехи.

Исмаил АЛИЕВ

Юни 1984, Ардино. Личен архив.

ПРЪВ СРЕД ПЪРВИТЕ

Когато през 1962 г. в Ардино бе открито Помощно училище, инспектор Петко Петков от просветното министерство ни каза: „Назначихме ви за една учебна година като нередовни учители, а за да работите постоянно в това училище трябва да завършите - Дефектология. Предлагам ви още тази година да се запишете и следвате задочно..."

Аз и Ремзи Сеферов - мой добър приятел и колега, се записахме и се `хванахме на хорото` за четири години.

Просветният инспектор Петков през учебната година ни ревизира два пъти. Той разбра и се убеди, че Ремзи е учител по призвание.

Ние двамата завършихме в София. На тържеството за връчване на дипломите Ремзи бе пръв сред първите. Точно за него бяха думите на водещия: „Ремзи Сеферов от Ардино. Той е първият в България начален учител-дефектолог... И то какъв!"

През 70-те години, след години учителстване в Ардино, Ремзи Сеферов

се изсели в Турция. В дългото си писмо-спомени разказва и за това как веднага и находчиво издирил 15 деца от училищата в Бурса и образувал първият в Турция клас от деца с увреждания. Предизвикал неочакван интерес. Много училища проучили и по най-кратката процедура приложили неговата практика. Към писмото си Ремзи приложил и снимка с учениците си и двама колеги от други училища *(на снимката той е със светлия костюм)*.

Георги ДАМЯНОВ

ПОСЛЕДНИ ПРОМЕНИ В УСЛОВИЯТА ЗА ПЕНСИОНИРАНЕ

• Как ще се пенсионираме в идните 7 години

В обнародваното Постановление № 47 от 6 март 2014 г. за изменение и допълнение на Наредбата за пенсиите и осигурителния стаж (Държавен вестник, брой 23/2014 г.) са намерили място следните промени (чл. 15, ал.1, т. 3-9), касаещи пенсионирането, според които промени в периода 2014 - 2021 г. ще можем да се пенсионираме за осигурителен стаж и възраст, ако отговаряме на следните условия:

- от 1 януари 2014 г. - пенсионирането става при възраст 60 години и 8 месеца за жените и 63 години и 8 месеца за мъжете и осигурителен стаж 34 години и 8 месеца за жените и 37 години и 8 месеца за мъжете;
- от 1 януари 2015 г. - при възраст 61 години за жените и 64 години за мъжете и осигурителен стаж 35 години за жените и 38 години за мъжете;
- от 1 януари 2016 г. - при възраст 61 години и 4 месеца за жените и 64 години и 4 месеца за мъжете и осигурителен стаж 35 години и 4 месеца за жените и 38 години и 4 месеца за мъжете;
- от 1 януари 2017 г. - при възраст 61 години и 8 месеца за жените и 64 години и 8 месеца за мъжете и осигурителен стаж 35 години и 8 месеца за жените и 38 години и 8 месеца за мъжете;
- от 1 януари 2018 г. - при възраст 62 години за жените и 65 години за мъжете и осигурителен стаж 36 години за жените и 39 години за мъжете;
- от 1 януари 2019 г. - при възраст 62 години и 4 месеца за жените и 65 години за мъжете и осигурителен стаж 36 години и 4 месеца за жените и 39 години и 4 месеца за мъжете;
- от 1 януари 2020 г. - при възраст 62 години и 8 месеца за жените и 65 години за мъжете и осигурителен стаж 36 години и 8 месеца за жените и 39 години и 8 месеца за мъжете;
- от 1 януари 2021 г. - при възраст 63 години за жените и 65 години за мъжете и осигурителен стаж 37 години за жените и 40 години за мъжете.

Постановлението влиза в сила със задна дата - 1 януари 2014 г.

СБЪДНАТА МЕЧТА

В навечерието на свещения за мюсюлманите Рамазан в Горнопраховската махала Шума отвори врати модерен, съвременен обреден дом. На мястото на стария схлупен месчит израсна нова сграда за радост на всички.

Инициатори и организатори на това благородно дело са активните участници в религиозните дела - Кадир Халим и Раиф Ешреф. Те в продължение на една година със своя авторитет и спечелено доверие успяха да осигурят средства и мобилизират вярващите мюсюлмани в реализирането на тази кауза. Всеки даде всичко от себе си - средства и доброволен труд.

Изключително голяма беше и подкрепата на местния кмет Ибрям Мюмюн, както и на общинския кмет Ресми Мурад, който даде своята морална и материална подкрепа в реализирането на това прекрасно духовно начинание. Жителите на Шума, освен материалните си дарения, доброволно и активно се включиха при водоснабдяването, електрифицирането и строителните дейности на обредния дом. Своята лепта дадоха и изселниците Хасан Мохамед, Фикрет Мустафа, Джамбаз Касаб и Юксел Рамадан. Вече светлите и просторни стаи, оформените с много любов кътове и красивата околна среда привличат вярващите за спокойно извършване на своите религиозни обреди.

Рахим ЕШРЕФ

ОТ 1 ЮЛИ 2014 г.

НОВИ ЦЕНИ НА ЕЛЕКТРОЕНЕРГИЯТА ЗА БИТОВИ КЛИЕНТИ НА EVN

В свое решение №Ц-12 от 30.06.2014 г. ДКЕВР постанови нови цени на електроенергията за битови клиенти на EVN България в сила от 1 юли 2014 г. Така крайните цени с ДДС за битови клиенти на дружеството в Югоизточна България са както следва:

- **дневна тарифа - 0,18510 лв./кВтч;**
- **нощна тарифа - 0,10434 лв./кВтч.**

ARDİNO'NUN SESİ

• Haziran 2014 •

• Hazırlayan: Saffet Eren •

RAMAZAN BAYRAMI NEDİR
RAMAZAN BAYRAMI HAKKINDA BİLGİ

Müslümanların iki büyük bayramından biri.
Ramazan ayında tutulan bir aylık orucun bitiminde Şevval ayının ilk üç günü müslümanların bayram günleridir.
Ramazan bayramına, o gün fıtır sadakası verilmesinden dolayı 'Fıtır bayramı' adı da verilmektedir.
Resulullah *(s.a.s)* Medine'ye hicret ettiği zaman Medinelilerin eğlenip neşelendigi iki bayramları vardı.
Hz. Peygamber Medinelilere özgü olan, cahiliye izleri taşıyan bu bayramların yerine bütün müslümanların sevinip eğleneceği İslâm'ın iki bayramını onlara haber verdi:
● Allahu Teâlâ size, kutladığınız bu iki bayramın yerine, daha hayırlısını, Ramazan bayramı ile Kurban bayramını hediye etti" *(Sünen-i Ebû Dâvud, Salat, 239).*
Bayram, Ramazan çıkıp bayramın başladığı Şevval hilalini görmekle, havanın bulutlu olması durumunda da Ramazan'ı otuz gün tutmakla başlar.

RAMAZAN BAYRAMI NE ZAMAN?

RAMAZAN BAYRAMI AREFESİ 1/2 Gün 27 Temmuz Pazar
RAMAZAN BAYRAMI 1. GÜN 28 Temmuz Pazartesi
RAMAZAN BAYRAMI 2. GÜN 29 Temmuz Salı
RAMAZAN BAYRAMI 3. GÜN 30 Temmuz Çarşamba

Ramazan'ın yirmi dokuzunda hilal görünürse, ertesi gün Şevval'in biridir ve bayram yapılır *(Sünen-i Ebû Dâvud, 3/306).*
Ramazan bayramı, bir aylık oruçtan sonra yeme-içmenin ve her türlü helal nimetten yararlanmanın mübah olduğu; müslümanların eğlenip birbirlerini ziyaret ettikleri, hediyeleştikleri; çocukların, fakirlerin ve kimsesizlerin sadaka verilerek sevindirildiği; kısaca İslâmî kardeşliğin toplumun her kesiminde canlı olarak yaşandığı; bütün bunlarla birlikte Allah'a karşı da sorumluluklarının bilinciyle topluca namaz kılıp birbirine nasihat ettikleri sevinç günleridir.
Ramazan bayramında yapılması vâcib olan fıtır sadakası vermek, bayram namazı kılmak gibi ibadetlerin yanında sünnet, müstehab olanları da vardır.
Ramazan'ın ilk gününde oruç tutmak ise haramdır.

Bayramlarda bakımlı düzenli olmak adettendir.
Ramazan bayramında çocuklara ailelerin bütçesi elverdiğince yeni kıyafetler alınır.
Bazı büyükler ellerini öpen çocuklara hediye veya harçlık verirler. Çocuklar ufak gruplar halinde kapı kapı dolaşarak şekerleme toplarlar.
Müslümanlar'ın zekatlarını bu bayramda vermeleri gerekmektedir.

Yardımcılarımızdan emekli öğretmen ÜZEYİR AKGÜN'ün kaleme aldığı kısa ve öz araştırmasını memnuniyetle yayımlıyoruz. Hastalanması bizi çok üzdü. Kendisini eski haliyle aramızda görmek isteriz ve Allah'tan acil şifalar dileriz.

HAYRETTİN DEDE

• Şakacı ve konuşkandı • Hakseverdi, halkseverdi • Farklı iktidarlarda yaşadı • Farklı iktidarların olgun armut denli döküldüklerini gördü de gitti

Hacı Musalar Mahallesi sakinlerinden Hayrettin Dede'yi Ardino'nun maskotu gibi tanır Ardinolular. Bahçesinde meyve ve sebze yetiştirir, kendinden artanı da köylerde düğün ve bayramlarda eşeğinin heybelerine doldurup satardı. Evde yapma şeker de satardı. Pazara torbasız inenler naylon torbayı ondan alırlardı. Sergisinde iğne, iplik, düğme, çocuklara oyuncak olsun diye kutu, düdük gibi ıvır zıvır şeyler de bulunuyordu.

Çok şakacı ve konuşkandı. Uzunca sakal ve başında dolama (yalnız beyaz değil) sarık taşıyordu. Bazen de şaka yapanları bile mahkemelere götürürdü. Belki onlarca mahkeme açmıştır, hatta bunlar arasında siyasetçiler bile vardı; yok cevizini toplamışlar veya bayramlarda kızılcık ağaçlarından kulaç dizmek için çocukların kullandığı şiş için çubuk kesmişler. Kimileri dilencilik yapıyor diye kulp takmışlar, halbuki dilencilik yapmamış, kimilerini (magazinciler ve pazar satıcıları) eksik para çevirmişler...

Han'da (Kırcali'de) satmak için götürdüğü bir çanta sigarayı unutmuş ve aylar sonra hatırlamış gibi orada kalmış. Hancı Şükrü ölmesine rağmen unutulan çantanın fiyatı oğlu tarafından ödenmiş. Oysa oğlunun bu işten haberi yok ve çantada han'da yok tabi ki... Bu yüzden bazıları O da kim oluyor diye kızarlardı kendisine. Neden kızsınlar ki!? Doğruluk peşinde koşan birisi yanlış mı yapıyor?.. Aslında mahkemede açtığı hiçbir davayı kaybetmemiş ve hep kazanmış.

Doğruluğuyla 100 yaşına eren Hayrettin Dede, 1989'da Türkiye'ye göçerek 18 sene İstanbul'da yaşamış ve 2007'de vefat etmiş.

Hayrettin Dede tam bir Osmanlı erkeğiydi. İki eşi olan belki tek erkekti Bulgaristan'da. Plovdiv Konsolosu bile şaşırmıştı demek burada da iki eşli adam varmış diye. O da kendisinin Osmanlı erkeği olduğunu itiraf etmiş.

Hayrettin Dede'nin bir özelliği de hafızasının keskin olması ve korkmaması idi. Örneğin, Ardino Osmanlı'nın Bulgaristan'dan ayrıldığı son kasaba. Onun hatırında kalanları şöyle paylaşırdı insanlarla:

❖ Ben 10-12 yaşlarında çocuktum. Babam Hüsnü Hoca bahçeden çıkardığımız fazla ürünü pazara çıkarırdık. O gün de öyle oldu. Elmadır, ayvadır, armuttur getirdik kasabaya. Kasabada in cin (insan) görünmüyordu. Sadece asker giyimli ve silâhlı insanlar vardı. Bu insanlar bize bakadursun, sergimizi açtık ve beklemeye durduk. Bir sıra bir asker babamı alıp götürürken bana korkmamı söyledi. Sergimden kimse bir şeye dokunmadı. Babam çıktı geldi. Meğer iktidarı olan komutan babamı tanımış. Nereden mi? 1878'de Rus-Türk Savaşı sonrası Bulgaristan 2'ye ayrılmış: Knâzlık Bulgaristan ve Rumeli. 1912'ye kadar bu iki iktidar arasında serbest dolaşım devam etmiş 34 yıl boyunca. Babamlar da iç Bulgaristan'da (Yeni Knâzlık'ta) kosacılık işi yapmaya gitmişler. Öğlende dinlenirken yemek yemişler ve kahve içmişler. Biraz ileride de mısır biçen başka bir grup ve peynirle ekmek atıştırmak için gölgede oturmuşlar, dinleniyorlarmış. Onlar bizimkilerin yanına gelmişler. Bizimkiler kendilerine kahve, onlar da bizimkilere peynir ekmek ikram etmişler. İşte o kişilerden biri komutan olmuş. Ardino'ya gelmiş ve oradan da babamı tanımış. Babama etraf köylerden asker atlarına yedirmek için ot toplamasını (tabi ki para karşılığında) istemiş. Babam da çevre köylerde insanlardan otların belirli yerlere toplanmasını ve oradan paralarının ödenip kasabaya taşınmasına yardımcı olmuş. Komutanlar değiştikçe babamla tanıştırırlardı. Bir gün komutan babama düşmanının olup olmadığını sormuş. Babam da biz burada hepimiz Türk'üz, Türk Türk'ün düşmanı olur mu hiç diye cevap verince, komutan da babama bir aferin demiş ve omuzunu okşamış...

"Ben Osmanlı erkeğiyim" demesinde haklıydı Hayrettin Dede; Osmanlı devrinde doğmuş, iki eş, Ardino'da iktidarın düştüğünü görmüş, faşizmi, kapitalizmi, sosyalizmi görmüş. Fakat hepimizin özlediği komunizmi ne o görmüş ve ne de bizler gördük.

● EZGI BOZ DENEME ●

SABAHATTİN ALİ'NİN DOĞDUĞU YER BENİM MEMLEKETİM

"Ben henüz bir çocuğum
Ama düşlerim büyük…"
Ahmet Emin Atasoy

Yürüyorum... Yollar sessiz, yüreğimde huş ağaçlarının hışırtısı... Arda'ya meydan okuyarak geçiyorum Şeytan Köprüsü'nden... Hırçınlaşıyor suyun sesi. Yalnız hissediyorum kendimi. Koşarak geçiyorum karşıya. Gözlerim onu arıyor, Sabahattin Ali'yi. Ormanda dizelerinin serinliğini arıyorum. Gökyüzünde yüreğinin genişliğini... Sözleri huş ağaçlarının yapraklarıyla fısıldaşıyor kulağıma... Deli bir coşkuyla mırıldanıyorum:

Yeşil orman cıvıl cıvıl
Kuşlarıyla zevkli bana
İnsanoğlu vurulur mu
Sessiz kalan bir ormana

Edebiyatın ve sözcüklerin tatlı esintisi okşuyor yüzümü. Kuşlar cıvıldaşarak geçiyorlar başımın üstünden. Doğanın huzurlu koynunda insan kendini unutabilir.

Beni etkisi altına alan bir sesin peşine düşmüştüm. Sesi takip ediyorum. Bir ışık parlıyor ağacın arkasından. İlerliyorum. Onu buluyorum sonunda, bir ağaca sırtını dayamış kitap okuyor Sabahattin Ali.

Yanına gidiyorum. Başını bana doğru çevirip gülümsüyor. Ayağa kalkıyor. Anlatmasını istiyorum, onunla birlikte ormanı gezmek istiyorum.

"Koyun, keçi peşinden gezip tozmuşum" dün gece. "...Ya nasıl bir rüya benimki! Sessiz bir ormanda ikimiz yürüyoruz, yan yana, konuşa konuşa, baka baka, mutlu umutlu... Sabahattin Ali ile yürümek, uzun uzun, doya doya... Harika!"

Konuşuyoruz. Soruyorum ona, "En güzel seni kim anlattı?" diyorum. "Nahit Kayabaşı" deyip gülümsüyor. Yürüyoruz, yürüyoruz... Bir ağacın altında duraklıyoruz, sıcaktan bunalmış bir haldeyiz. Yorulmak, terlemek istemiyorum. Yürümek istiyorum, konuşmak istiyorum onunla...

Biz geldiğimizden beri ağaçlar hiç susmuyor. Yapraklarıyla şiirler üflüyor yüzümüze. Ağaçların altında bir taş çarpıyor gözüme. Taş "Sabahattin Ali" diyor. Kuşlar "Sabahattin Ali" diye mırıldanıyor, çiçekler "Sabahattin Ali" diyor.

Sabahattin Ali yürüdükçe Türkçem yürüyor, Türkçem yürüdükçe ben yürüyorum, ben yürüdükçe huş ağaçları şarkı söylüyor.

Sonra Arda'nın azgın sularından geçiyoruz yine. Dağ tepe yürüyoruz. *"Görmek istersen denizi/ Yukarıya çevir yüzü"* diyor bana. Geliyoruz Kartal Kayalıklarına (Orlovi Skali). Anlatıyor... Burada doksan yedi tane oyulmuş delik varmış. Sabahattin Ali ve arkadaşları dedelerinden yardım alarak çömlekler yaparlarmış. Birkaç deliği bana gösterdi. Oyun oynamak amaçlı onların içine çömlekler koymuşlar. Kendi yaptığı çömleği de bana gösterdi. Görünüşe göre şimdiki gibi çocukken de çok yetenekliymiş Sabahattin Ali.

Yürüdük... Yürüdük... Beli Brezi'nin efsanevi huzurlu kokusunu hissetmeye başladım. Ciğerlerim bayram ediyordu. Havayı soluyabildiğim kadar çektim içime. Temiz havanın izlediği yolu hissediyordum. Havası gibi tertemizdi kalbi Eğridere'nin... *"Eğridere'nin insanları eli sıcacık, gülüşü candan olandır".*

Dönüş yolu görünüyordu. Birbirimize baktık, veda zamanı gelmişti. Teşekkürlerimi saçtım etrafa.

Hepsi O'naydı, O büyük şaire.

Ödünç dizeler aldım ondan. Şefkatle başımı okşadı, bir avuç kelime verdi bana.

İpeksi bir düşten çıkıp gerçek dünyama döndüğümde kelimeleriyle şiir yazdım, deneme yazdım, öykü yazdım. Anlattım Eğridere'mi, huş ağaçlı cennetimi.

Her zaman özleyeceğim huş ağaçlı memleketimi... Arda'mın sularını, dağlarımın yeşilini, ormanlarımın kokusunu...

"Sabahattin Ali'nin doğduğu yerde tüm arkadaşlarımın; yolları uğurlu, ömürleri uzun, günleri mutlu olsun!.."

Kaynakça:

Ardino'nun Sesi-gazete, Şubat, sayfa7, 2014
Seni Anlatmak/Mercan Civan, sayfa 57, 58, 59
Ardino'nun Sesi-gazete, sayfa 8, 2012
Ardino'nun Sesi-gazete, sayı 6, 2012
Güzel Dedeler/Halit Aliosman Dağlı
Ardino'nun Sesi-gazete, sayı 8, sayfa 8, 2012
Ben Beni Bilirim/Saffet Eren
Ardino'nun Sesi-gazete, sayı 5, sayfa 10, 2011
Sevgi Denizi/Ahmet Emin Atasoy
Umut Yarına Tuzak/Naci Ferhadov, sayfa 28
Yeşil Orman/Ali Durmuş, sayfa 23

Adım Ezgi Boz. 20 Temmuz 2002 yılında Bursa'da doğdum.
Öğrenimime Vahide Aktuğ Ortaokulu'nda devam etmekteyim.
Hobilerim farklı türlerde kitap okumak, yazılar yazmak, yarışmalara katılmak.
Hayvanları çok seviyorum. Ayrıca onlarla vakit geçirip yaralı hayvanları iyileştirmekten hoşlanıyorum.
Hedeflerim büyüdüğümde yazar ve veteriner olmak. Umarım hedeflerime ulaşırım.
Annem ve babam Bulgaristan göçmeni. En büyük hayallerimden biri de memleketimi gezebilmek.

MEHMET Ş. ÇAVUŞOĞLU

1948'de Ardino'nun Yabılkovets (Elmalıkebir) köyünde doğdu. Sofya Üniversitesi'nin Türk Filolojisi Bölümü'nü bitirdi. Uzun yıllar Bursa'nın Karacabey ve Nilüfer ilçelerinde Türkçe Öğretmenliğ yapıp 2012'de emekliye ayrıldı.

Allığını Soyunurken Kavaklar (1998)'dan sonra *Dünya Durdukça Durasın* (2014) şairin ikinci kitabıdır.

işsiz şiir

kavel grevcilerinin türküsü değil
hasan hüseyin'den sonra
işsiz kaldı şiir
topluca işten çıkarması
uzun sürünce
ikinci yeni işverenlerinin
imge bağımlısı oldu
içine kapandı iyice
demiri ve bakırı işleyenlerin
yanında mı
kömür ocaklarında mı
petrol kuyularında mı
buğday tarlalarında yok
narinciye bahçelerinde mi
dokuma fabrikalarında yok
deprem kuşağında mı yoksa
gölgesinde mi o cevizin
gülhane parkı'nda
açlarla, yoksullarla, ezilmişlerle mi
barışın yanında mı şiir
küreselleşmeye karşı mı sokaklarda
nerde, nerde, nerde
işbaşı yapamadı şiir
sinek avlıyor beyoğlu'nda
ikinci yeni uşakları
eliyle

mor ötesi

mor ötesi menekşe
sarmalında çiyil yeşilin
boynu bükük büzülüyor
kaç yıl oldu bir delikanlı
kaytan bıyıklarını sürmedi
andız dağı'nın kucağından
alıp onu yakında
takacağım göğsüne
mühür gözlümün

dünya durdukça durasın

birdenbire durdu
at duramaz öyle
aslan duramaz
düpedüz durdu
durmasıyla uyandırdı
derin uykudakileri
dimdik duran adam
durdurdu aydınlığın
yolunu kesen
divandaki din düzenbazını
taştan, tunçtan, çelikten misin
durdu ile dayanışıp
düşmanın dümen suyunda
gidene
dünyayı başına dar ettin
devrim ilkeleri durağında
dimdik duran adam
dünya durdukça durasın

„ВЪЗРОДИТЕЛНИЯТ ПРОЦЕС” (1984-1989)

4 част

● *Избрани страници от монографичния труд на Мила МАЕВА*

Проучването на „възродителния процес” има различни гледни точки. Едната принадлежи на историците и изследователите, които се опират на отделни изворови материали, а другата - на самите турци, които го преживяват. Различен поглед върху „възродителния процес” имат неговите организатори, а съвсем друг - потърпевшите. Освен описанието на събитията ще бъде направен опит да се открият причините, идеологическата обосновка, инициаторите и резултатите от „възродителния процес”.

„Голямата екскурзия”

Подготовката на ново изселване на турско население от България е започнала в средата на 80-те години. Идеята се е появила веднага след кампанията по преименуването в края на 1984 - началото на 1985 г. Тази концепция е била обсъждана още на заседанието на 18 януари 1985 г., когато Тодор Живков е обявил възгледа си за нова договореност с Турция по този въпрос: „Аз предложих тогава на нашето ръководство да им кажем: ние сме готови да разрешим на тези граждани от турски произход, които желаят да се изселят, да се изселят. И както знаете, едно изселване се осъществи. Обаче след това те се окопитиха, разбраха за какво става дума и още при Сюлейман Демирел, а след това и при Бюлент Еджевит, в това число и при посещението в България, един от въпросите, който винаги поставяха, беше, че те са против изселването. Даже Кенан Еврен заяви - това е вписано в документите, - че родината на българите от турски произход, както те се изразяват, е България, че могат да се прекръщават и че не стои въпросът с изселването, освен за разделените семейства. Но те категорично не се съгласяват по въпроса с изселването. Ние сме заинтересовани да се изселят 100-150 хил. души. Щом желаят - да отиват.“

На заседание на групата по възродителния процес на 22 март 1985 г. Пенчо Кубадински е предложил да се отвори границата, за да се изселят онези, които желаят. Според него: „60% ще се изселят. Да се изселят. От общо 900 хиляди души в България ще се изселят 600 хиляди.“ Независимо от убедителността му, обявената през 1987 г. официална позиция е, че ново изселване няма да има. Заявява се категорично, че „с края на изселването през 1978 г. са изселени всички български граждани, свързани с Турция“. Като резултат от последната българо-турска спогодба „в България остават всички българи мюсюлмани, у които се е съхранило чувството за принадлежност към българската нация“.

Въпреки категоричната позиция на българската страна по отношение на изселването, скоро е била наложена промяна във възгледите на управляващите. Причината е било

масовото недоволство от „възродителния процес”,

което е излязло наяве едва през пролетта на 1989 г. Влияние са оказали мирните демонстрации, шествия и гладни стачки в Северозточна България. Изгнати са били исканията за връщане на турско-арабските имена и изселване в Турция. На някои места се е стигало до стълкновения с милицията. Постепенно е нараснал броят на тези, които отказват да работят. Селскостопанската работа е била изоставена, нарушен е бил производственият ритъм в промишлеността и строителството, извършени са били отделни диверсионни актове. Активизирана е била дейността на международната общественост, която е протестирала срещу асимилационната кампания, провеждана спрямо мюсюлманското население в страната. Засилен е бил и натискът от турската страна, която е изоставила въпроса за нова изселническа спогодба. Българското ръководство е отклонявало исканията.

Въпреки това на 9 май 1989 г. Народното събрание е приело Закон за задграничните паспорти. По силата му българските граждани са получили правото да напускат страната и да пребивават временно или постоянно в друга държава. Като следствие на този закон е било обявеното от Тодор Живков на 29 май отваряне на границите. Разрешено е било изселването на всички български мюсюлмани, които „искат да отидат временно в Турция и да живеят там“. По този начин България е позволила на българските турци да напуснат страната като „екскурзианти“.

Протичане на „Голямата екскурзия”

Решението на българското правителство за отваряне на границата с Турция се е оказало неочаквано за всички. Първоначално е настъпило стъписване. Наложило се е да се решат многобройни проблеми за много кратък срок. Данните от този период показват две ясно определени тенденции по отношение на турското население в страната. Едната е на насилствено изгонване на противопоставилите се на държавната политика и на криминално проявените, а другата - на насилствено задържане на образованите и приемащи „възродителния процес“ турци. Управляващите признават, че за да тръгнат първите групи, към някои хора е била използвана принуда. От страната са били изгонени онези, които са били съдени или изпратени в Белене по провинения, свързани с „възродителния процес“. Обикновено са им давали няколко часа, в „най-добрия“ случай 24 часа, за да си съберат багажа, след което със специални коли са били закарвани до българо-турската граница: *„И довечера, вечерта идва колата и свърши. Така направиха. Не доброволно, защото направо ни изгониха. Кой ще се раздели от родното място, от семейството, от приятели, от другари, от близки, познати - никой няма да се раздели.“*

За тях България вече не е място за живеене:

на стр. 12

от стр. 11

„На мен ми казаха: Всеки може да живее в България, ти - няма да живееш, защото си питал!` При смяната на имената, защо съм бил питал, не трябвало да питам даже!...“

За да се предизвика изселване, в Хасково дори е бил разрушен цял турски квартал: *„Дадоха ни срок 24 часа да се изселим. После бутнаха, целия квартал разрушиха. Сега го няма...“*

За останалите турци подаването на молби за изселване е било задължително, а паспортите дори са били номерирани.

Оказва се обаче, че тези мерки не са засягали всички турци. Турската интелигенция, която не се е била „провинява“ по време на „възродителния процес“, е била лишена от възможността да напусне България. На учителите, лекарите и т.н. им е било забранено изселването в Турция. Забавено

било и издаването на задграничните паспорти на онези, за които се знае, че са били интегрирани в българското социалистическо общество и не са протестирали срещу смяната на имената. Заедно с това е била провеждана пропаганда да не напускат България.

Прави впечатление, че издаването на задграничните паспорти не е било хаотично, а добре организирано. Държавата е направила опит да задържи само онези турци, които имат добро образование, не се противопоставят на преименуването, смятат се за приобщени към социалистическото общество и не живеят в компактни турски райони. За да се избегне и изселването на българи мюсюлмани, управляващите са предприели екстремни мерки. На 16 юни 1989 г. Политбюро на ЦК на БКП е създало Координационен съвет с председател Димитър Стоянов. Основната му цел е била „разубеждаване на желаещите да напуснат страната, да не се допуска заминаване за Турция на българо-мохамедани помаци“.

Въпреки известната организираност на „Голямата екскурзия“, в страната е настъпил хаос. Замисълът за сваляне на напрежението в обществото чрез изселване не е бил оправдаван. Настъпило е неразбиране и объркване, а производството е замряло. От спестовните каси са били изтеглени зна-

чителни суми. Масово са били изкупувани куфари и чанти. Някои от изселниците са продавали имотите си на безценица, за да имат финансови средства да напуснат България. Други са оставили къщите си на роднини или дори без надзор във всеобщата бъркотия: *„И много неща ни отидоха ей така, защото къщата оставих, оставих я с всичко. Вътре имах и гардероби, и дивани, и библиотека - не можех да ги нося. Не, не я продадохме къщата, с градината си седи. И нова я бяхме направили, построили. Двуетажна къща, даже триетажна може да се каже, защото беше с таванска стая, а отзад с лятна кухня, с гараж. Даже имаме едно вилно място, нещо като лозе, то грозде не остана там, но имаше много хубави ябълки, череши, дюли.“*

На част от изселниците им се е наложило да си платят образованието, което още не са завършили, за да получат дипломи. На тези турци, които са имали вноски за коли, държавата не е позволила да ги вземат и те са били принудени да ги продадат на някой приятел - българин. Масово са били купувани стари коли, а тези, които са нямали такава възможност дори са заминавали за границата с таксита.

Докато е протичало цялото изселване, Тодор Живков е пишел „Някои съображения за бъдещето на българската нация“. В тях се говори за единение на всички общности и изграждане на гражданско общество, в което да има свобода на религията.

Краят на „Голямата екскурзия“ е бил поставен на 22 август 1989. Турция е затворила границата и е обявила въвеждане на визов режим за изселниците от България. За два месеца броят на напусналите страната турци е бил между 310 и 370 хил. души. Според други данни скоро от заминалите за Турция български граждани са се върнали около 152 хил. души. В последната обявена статистика на турското правителство (юни 2001 г.) 258 060 граждани са получили турско гражданство през лятото на 1980 г.

Мотивите за масовата емиграция

на турците от България през лятото на 1989 г. могат да се обособят в две групи. Едната е официалната и според нея изселването не е било свързано със смяната на имената, а е било следствие от предишните изселвания, от разделянето на семействата и от политиката на Турция към турското население в България.

Подчертава се физическият и психическият тормоз и несъмненото влияние на турската радиопропаганда.

Според втората теза основният мотив за изселването е бил насилственото провеждане на „възродителния процес“ и отражението му върху чувството за принадлежност. Тази теза е била застъпена още от Александър Лилов на пленума през декември 1989 г. Експресното социологическо изследване през лятото на 1989 г. е показало, че „мотиваторите“ за изселване са били няколко: „призивът на турското правителство НРБ да отвори границата; неоднозначното възприемане на изявлението на Тодор Живков; страхът за физическо оцеляване; подривната дейност на нелегални пантюркски организации; неправомерните действия на някои районни поделения на МВР и натискът за изселване; недостатъчната координирана и пасивна дейност от българска страна; недостатъчната стабилност на законовите разпореждания; социално-психологическите механизми на масово подражание, заразяване, имитация; безпокойството от изолация и загрижеността за семейно-брачното устройство на потомците“.

Теренното проучване сред изселниците турци в Турция показа, че личните мотиви на преселниците са били подобни на гореизброените. Много от мигрантите не могат да дадат ясно обяснение за подбудите, накарали ги да напуснат България: *„Причина не можем да дадем. Просто и ние не знаем тая причина. Като че ли оттам ни гонеха, като че ли се е открила някаква врата и по тая врата и ние трябва да минем, трябва непременно да отидем. Всеки беше тръгнал на някъде. Значи ставаше нещо, нещо, но ние може би много по-късно разбрахме някои неща, но в този същия момент и ние не бяхме на себе си...“* Повечето от преселниците твърдят, че са се чувствали обхванати от всеобщото движение. Преселването се обяснява най-често със заминаването на всички: *„Заминахме, защото всички заминаваха.“*

Въпреки неясното по изселването мигрантите обобщават своите главни подбуди за напускането на България през лятото на 1989 г. в няколко основни точки. На първо място преселниците посочват смяната на имената, на второ - уволненията от работа по време на „възродителния процес“. Според тях причините за изгонването от работните места са били политически и са били свързани с неподчинението на партийните разпоредби. Невъзможността за намиране на препитание се е превърнала в предпоставка за миграцията: *„89-а година. Юни месец дойдохме. Виж началото, без вина освободиха от работа - ни заплата, ни нищо. И жената, и децата се сърсипаха от труден живот...“*

Друга причина за напускане на страната са били всеобщото оборкване и страхът от оставане в България. Като основна предпоставка за миграцията се посочва несигурността, породена от „възродителния процес“: *„Не знаехме защо по пътя, сутрин излизам аз, ще тръгна на работа, гледам на улицата, до нашата къща, де да знам, от горната страна на шосето войници, танкове. Дотогава нямаше такова нещо. Защо изведнъж изникнаха тия танкове на всяко ъгълче. Все едно някакъв военен преврат, не знам какво си мислеха, ама нямаше никаква подготовка, нищо такова нямаше. Всеки започна да се плаши даже и от сянката си, ама не знаеше причините. Като че ли някакъв преврат, някакъв. Животът ни толкова бързо се обърка, такъв странен път хвана, че ние не го разбрахме...“*

Не на последно място трябва да се посочи масовата психоза. Някои от тях дори не са вярвали, че ще напуснат България, и са продължили да живеят в стария си ритъм: *„Дотогава си работим най-спокойно, през лятото отиваме на почивка, правим програми, планове, къде на екскурзии да вървим, къде да се съберем, де да знам, къщата да я мажем ли, нещо на двора ли да оправим.* **на стр. 14**

от стр. 13

Всички отиваха, заминаваха, аз още можех къщата и даже се чудеха: `Ама будала, защо?` Все още работниците ми са на покрива, таванска стая мажем: `Ти какво правиш? Всички заминават, това ще остане!` Нека, викам, нека, ама на половина да не остане... Аз продължавам. Баща ми заедно с работниците и той не знае човека и той не знае, че до такава степен ще се стигне. Вика: `Защо на половина да я оставя аз?! Трябва да го довърша?!` Нещо, което се започне трябваше да се довърши. Така знаехме, така и правехме. Иначе, гледаха къщата и ми се смееха... Какви години, какви времена - да се чудиш!"

Като причина за напускането на България се посочва и негативното отношение към турското население в страната: *„Ние бяхме черните овци, затова. Брат ми беше в Белене четири години. Аз бях уволняван два пъти. Нямаше накъде вече. Решихме да дойдем тука. По селата ни гледаха на кръв вече. А пък не бяхме направили нищо, никаква агитация. Бяхме принудени..."*

Но за повечето от преселниците „Голямата екскурзия" е стремеж за запазване на етничността, опит за чието разрушаване българските управляващи правят по време на „възродителния процес".

Резултатите от „Голямата екскурзия"

са пряко свързани с характеристиките на изселването през лятото на 1989 г. Според българските управляващи по този начин проблемът с турците е бил решен, а със затварянето на границата от турска страна е било постигнато дискредитиране на Турция.

От друга страна, липсата на социално споразумение не е позволила на миграционния поток да се разположи равномерно във времето. Тъй като за много кратко време огромно количество хора са напускали страната, изселническото движение се е превърнало в стихийно, хаотично и с висока интензивност. Това е довело до изостряне на политическите, икономическите, социалните и етнопсихологическите проблеми не само в България, но и в Турция. Разстроен е бил производственият процес и се е появил недостиг на работна ръка. Нарушена е била отрасловата и професионално-квалификационната структура на населението, което се е отразило негативно върху развитието на страните.

КОНЦЛАГЕРИСТЪТ

ЕШРЕФ КАХРАМАН

е главният организатор на въстанието против „възродителния процес" в Джебелско на 27 декември 1984 г. и единият от петимата турци, които на 12 май 1989 г. обявяват гладна стачка до смърт, ако не се върнат имената на турците и още живи ги гонят от България, за да не умрат в страната. Този човек след концлагера Белене *(31.12.1984 - ноември 1986 г.)* бива заточен *(ноември 1986 - 4 октомври 1988 г. в с. Изгрев)* в дома на дядо Апостол Прокопиев. И с него месеци наред никой не е разговарял, когато накрая акушерката на селото го пресрещнал на мегдана и право в очите му рекла:

- Ти защо си убил български деца? Те какво са ти направили?

Едва тогава разбрал за причината на отрицателното отношение на селяните към него. Нещо повече - един бивш партизанин от селото на име Иван му рекъл:

- Ще те застрелям, ако още веднъж те срещна!

Хазяинът му дядо Апостол имал комшия на име бай Георги. Той имал дъщеря, която учителствала в селата на Звездел, Кърджалийско. На една ваканция тя си била дошла в Изгрев и под сурдинка разказала истината за „възродителния процес" в Кърджалийско. Турците в селото, където учела техните деца, въпреки жестокото отношение към тях от страна на „възродителите", продължавали да се отнасят към нея с обич и загриженост - давали ѝ най-редовно яйца, месо, брашно, бюрек, баклава. Тогава бай Георги и дядо Апостол преразказали на съселяните си чутото и от този ден нататък отношението към Ешреф рязко се променило. Който и където го срещнел му викал:

- Здравей, Турчино!

Така Ешреф повече никога не останал без дърва през зимата, както и без месо, плодове и зеленчуци.

За отношението на Ешреф Кахраман към българите красноречиво говори още един негов спомен:

■ Пристигнахме в полунощ в концлагера Белене. Беше минус 20-25 градусова температура. Дърво и камък се пукаше от дунавски сух студ. Обувките ми бяха пълни с кръв от боя, който ядох още в милицията в Момчилград.

В приемната на концлагера ни съблякоха чисто голи. После затворническите дрехи, които трябваше да облечем, един от старшините хвърли на плаца. Излязохме чисто голи в полунощ при минусова температура в тъмното да си търсим дрехите. Преди обаче да изляза от Приемната на светлината на крушката ми се мярнаха двама старшини от милицията. Единият от тях плачеше. Да, милиционерът в концлагера Белене плачеше със сълзи като ни гледаше в такова окаяно положение. Тогава разбрах, че със сърцето си този милиционер не беше с „възродителния процес", но нямаше друг избор освен да изпълнява служебното си задължение. Определено смятам, че не следва да обвиняваме всички български граждани за „възродителния процес".

Откъс от документалната книга на ***Азиз Джелил*** *„След Белене", София, 2005 г.*

АКТИВНИ ИНВЕСТИЦИОННИ ПРОЕКТИ В АРДИНО

● Проект „Повишаване енергийната ефективност на здравната инфраструктура на територията на община Ардино“, включващ внедряване на мерки за енергийна ефективност в сградата на МБАЛ - Ардино, финансиран от Националния доверителен екофонд по национална схема за зелени инвестиции на стойност 197 000 лв.

● Проект „Повишаване енергийната ефективност на образователната инфраструктура на територията на община Ардино“, включващ внедряване на мерки за енергийна ефективност в сградата на ПГ „Хр. Смирненски“ - Ардино, финансиран от Националния доверителен екофонд по национална схема за зелени инвестиции на стойност 2 490 000 лв.

● Обект „Реконструкция и рехабилитация на местен път Ардино - кв. Морава“, финансиран по Програмата за развитие на селските райони, Мярка 321 „Основни услуги за населението и икономиката в селските райони“ на стойност 262 935,89 лв.

● Обект „Въвеждане на мерки за енергийна ефективност, основен ремонт и пристройка на спортна зала „Юнак“ - Ардино“, финансиран по Програмата за развитие на селските райони, Мярка 321 „Основни услуги за населението и икономиката в селските райони“ на стойност 423 820,22 лв.

● Обект „Благоустройство на централен парк, пл. Родопи в Ардино“, финансиран по Програмата за развитие на селските райони, Мярка 322 „Обновяване и развитие на населените места“ на стойност 453 483,49 лв.

● Обект „Възстановяване и ремонт на бордюри и тротоарни настилки по улици „София“ и „Орлови скали“ - Ардино“, финансиран по Програмата за развитие на селските райони, Мярка 322 „Обновяване и развитие на населените места“ на стойност 321 783,00 лв.

● Проект „Подобряване на условията за предоставяне на културни услуги в читалище „Родопска искра“ - Ардино“, финансиран по Стратегията за местно развитие на територията на община Ардино, Мярка 321 „Основни услуги за населението и икономиката в селските райони“ на стойност 110 974, 32 лв.

● Проект „Подобряване на градската среда зад сградата на община Ардино УПИ I - 205,206 от кв. 25 по ПУП на гр. Ардино“, финансиран по Стратегията за местно развитие на територията на община Ардино, Мярка 322 „Обновяване и развитие на селата“ на стойност 249 740, 00 лв.

● Проект „Автогара Ардино“ в УПИ II - 649 от кв. 26 по ПУП на гр. Ардино“, финансиран по Публичната инвестиционна програма „Растеж и устойчиво развитие на регионите“ на стойност 699 544 лв.

● Проект „Подобряване на екологичното състояние и поддържане на чистотата в паркова зона на ул. „Пирин“ - Ардино“, финансиран от ПУДООС към МОСВ по Национална кампания „За чиста околна среда“ на стойност 9 975, 48 лв.

Светла УЗУНОВА

е родена през 1956 г. в с. Еньовче, община Ардино. Завършила е Пловдивския университет „Паисий Хилендарски”. Работила е като репортер във в. „Нов живот” - Кърджали, като организационен работник в с. Бял извор и в гр. Мадан. Била е учителка в с. Жълтуша, в с. Еньовче и в Мадан. Публикувала е свои стихове в периодичния печат. „Зерделина е първата ѝ стихосбирка, издадена през 2000 година.

Светла Узунова, „Зерделина“ - преработено и допълнено второ издание, Смолян, 2014 г.

Още много думи ме люлеят

РОДЕН ДОМ

Винаги във тебе ще се връщам:
и в сезона жълт на есента,
и във зимата студена, бяла
и във лятото узряло.

Даже с чужди хора населен
пак ще бъдеш скъп за мене.
С болката на мама в онзи ден
от чука на татко по ръцете й.
(Не нарочно, не нарочно.)
С камъка огромен между тях.
Аз така началото ще помня.

Те на хората оставиха отгоре път,
ала зло изсипа някой
вместо благодарност.
Лесно бе да го изсипе
хей така над покрива отгоре.

И се заредиха тежки дни,
лоши дни за мама и за татко,
трудни дни за братята и мен.

Тъй вселиха дявола у нас,
че до днес сурова съм към тях -
милите и близки мене хора.

Родна къща, роден дом
винаги във тебе ще се връщам.
Всичко скъпо е за мене там -
къщата и двора, и градината
с чушки жълти и червени,
с ябълки, и сливи, и череши.

Родна къща, роден дом
винаги във тебе ще се връщам.

* * *

Ще тръгна стегната, висока
с усмивка върху чиста длан.
Ще тръгна ведра, тъмноока
по булеварда - в утрото смълчан.

Ще разговарям с много хора
и ще раздавам с шепи смях.
Но теб - превърнат вече в спомен
ще те отмина - сам и плах.

НЕВЯСТА

Утрин слънце ме плисва.
Бързам за вода ненапита.
С минзухари, с капки бистри
дарил ме е годеникът.

* * *

В десет кърпи избърсах ръцете си
само с пръсти да те докосна...
Десет пъти изплаках душата си
преди пред теб да я просна.

* * *
За оцеляване -
успях да оцелея...
Но думите останаха в аванс -
а още много думи ме люлеят...

Худ. Ангел Банков

АРДИНСКИ ГЛАС
РАЗПРОСТРАНЯВА СЕ БЕЗПЛАТНО!
Главен редактор
Саффет Ерен
0889 301 592 • ard_glas@abv.bg
„Ардински глас“ е месечно двуезично издание на Общинска администрация и Общински съвет - Ардино
Адрес на редакцията
6750 Ардино, ул. „Бели брези“ № 29